

ԷՏՎԱՅԻ ԲԱՆՈՒ ԼՈՒՐԸ

50.

ԷՅՈՒ ԼԸ ՖԷՐԸ

84
Բ-41

ԷՏԿԱՐԻ ԲԱՐԻ ԼՈՒՐԸ

19 NOV 2010

84
8-41

20 APR 2006
ՀԱՅԿԻՍՏԱՆԻ
ԿՈՄԻՏԵ

ԷՏԿԱՐԻ ԲԱՐԻ ԼՈՒՐԸ

Գրեց

ԷՅՄԻ ԼԸ ՖԷՕԴԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ԱՄԵՐԻԿԱՆ ՊՈՐՏ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

1930

05.09.2013

7613

00.07.03

ՏՊԱՐԱՆ ՍԷԼԱՄԵՓ

57/557-65

ԷՏԿԱՐԻ ԲԱՐԻ ԼՈՒՐԸ

Ա.

Անոյշ փոքրիկ դէմք մ'էր ոսկի գանգուր մազերով որ կը պսակէին ճերմակ աղուոր ճակատը, և մութ կապոյտ աչքերով որ խոհուն ու լուրջ նայուածք մը ունէին: Կակուղ այտերուն վառ կարմիրը փափուկ առողջութեան նշան էր, և անցորդներէ շատեր խղճալով կը դիտէին թիկնաթոռի մը վրայ բարձիկներու մէջ հանգչող փոքրիկ մարմինը:

Բայց էտկար կարեւորութիւն չէր տար անոնց: Իր աչքերն առջեւի ովկիանոսին ուղղած էր, ուշադրութիւն իսկ չընելով ուրախ զուարթ տղայոց, որ կը խաղային ու կ'աղմկէին աւագէ դղեակներ չինելով ու քանդելով:

Դայեակը գիրքի մը մէջ թաղուած էր: Վարժուած էր իր խնամքին յանձնուած փոքրիկին լուռ մնալու տրամադրութիւններուն: Բարձիկները տեղաւորելով զայն ժայռի մը շուքին

մէջ դնելէ ետեւ քիչ մը անդին դնաց, տափակ քարերու վրայ նստաւ՝ ժամու մը լռութենէն օգտուելու համար:

Փոքրիկին բերնէն վերջապէս սա բառերը սպրդեցան. «Խեղճ ծով, արդեօք յոգնած է ինծի չափ:»

Երիտասարդ մը, որ քանի մը քայլ անդին պառկած էր ծոյլ ծոյլ, յանկարծ վեր ցցուեցաւ այդ խօսքը լսելով:

«Երանի՛ր թէ յոգնած ըլլար ու հանդարտ մնար,» ըսաւ:

Էտկար իր խոշոր կապոյտ աչքերն անոր ուղղելով ըսաւ,

«Կ'աշխատի հանդարտիլ, բայց երբ շատ յոգնած ըլլանք, չենք կրնար:»

«Մեզ քչո՞ղ զօրութեան դէմ դնելու կարողութիւն չենք ունենար: Շատ շիտակ, զաւակս:»

Փոքրիկը լռեց պահ մը: Յետոյ յարեց մեղմ ձայնով, «Երէկ կը քնանարս այնքան հանդարտ էր: Շատ փոքր չունչ կ'առնէր և կը հեւար միայն ափերուն վրայ: Այդ ալ ներելի է: Ոչ մէկը կրնայ բոլորովին հանդարտ մնալ:»

Երիտասարդը ժպտեցաւ, և երկուքն սկսան հանդարտ ու տեսակ մը դանդաղ խօսակցութիւն, որ արդարեւ տարօրինակ էր բնութեամբ իրարու բոլորովին հակառակ այսպիսի երկու անձերու համար:

«Տաղտկալի աշխարհ է այս, այնպէս չէ՞,» ըսաւ տղան ծերերու յատուկ լրջութեամբ: «Դայեակս յաճախ այսպէս կ'ըսէ, ես ալ նոյն կարծիքն ունիմ:»

«Մարդ շուտով կը ձանձրանայ անկէ,» պատասխանեց երիտասարդը դառն ժպտով:

«Միշտ միօրինակ է այն, անակնկալները չհաշուելով: Անոնք ալ վերջացած են ինծի համար:»

«Ո՞րչափ ժամանակէ ի վեր, տղաս:»

«Կարծեմ, Փարիզի վերջին խաղալիկէս ի վեր: Հայրս կ'ըսէ թէ ալ ինծի խաղալիկ պիտի չբերէ, վասն զի անակնկալ հաճոյք մը չտուաւ այն: Եւ ինծի համար կարեւորութիւն չունին այն բաները որ զիս չեն յուզեր: Կ'երեւի թէ այնչափ մեծցած եմ որ այդպիսի բաներով չեմ հետաքրքրուիր: Ամէն բան նոյն է միշտ, այնպէս չէ՞:»

«Միշտ, ով փոքրիկ փիլիսոփայ, երբ վարժուած էք անոնց:»

«Այսօր մտածումներուս պահուն ես ինծի ըսի թէ արդեօք շատ, շատ զարմանալի բան մը պիտի տեսնե՞մ կեանքիս մէջ: Ի՞նչ երկար կը թուի ժամանակը երբ բան մը չպատահիր:»

«Ի՞նչ բան պիտի ուզէիր տեսնել:»

«Օ, չեմ գիտեր: Չեմ ուզեր բան մը որ անակնկալ պիտի չըլլայ, բան մը որ զիս — որ»

զիս— պիտի չփոխէ: Կ'ուզեմ կատարեալ, բայց կատարեալ գոհացում զգալ, սրտի գոհացում: Կարծեմ, երջանիկ ըլլալ՝ ըսել կ'ուզեմ: Այո, այդ է միտքս. դուք չէ՞ք ուզեր:»

«Դժբախտաբար, այդ տեսակ երջանկու թիւն չկայ այս աշխարհի մէջ:»

«Դայեակը կ'ըսէ թէ կայ. բայց ինք երջանիկ չէ: Կարծեմ, միայն գիրքերու և երազներու մէջ կայ: Դուք ի՞նչ կ'ըսէք:»

«Յնորք է և ոչ իրականութիւն. բայց դուն տակաւին շատ փոքր ես և այսպէս խօսելու չեմ:»

«Անգամ մը գրեթէ երջանիկ եղայ,» պատասխանեց աղան, և աչքերը փայլեցան մեղմ ու զուարթ շողիւնով:

«Շատ պզտիկ էի այն ատեն: Ագարակ մը գացինք: Շատ յոգնած էի և կին մը հոն զիս գրկեց ու տարաւ երկար սենեակ մը՝ կրակին լուսով ամբողջովին կարմրած: Պատերուն վրայ ամէն կողմ պնակներ կային մեծ ու փոքր: Ճաշի համար խողի միս և խնձոր կար փուռը դրուած: Կատու մը զանգակ մը կը կրէր վզէն կախ: Դայեակս ըսաւ որ պառկելու եմ: Բայց կինը զիս կուրծքին վրայ սեղմելով ըսաւ, «Ոչ, ոչ: Սիրե՛մ անոր աշուշիկ հոգին. անմայր զաւկի մը երեւոյթն տւնի:»

«Կինը շատ գէր ու տաքուկ էր: Իրի՛ճունն ամբողջ անոր գիրկը նստայ: Այնչափ գեղեցիկ պատմութիւններ պատմեց, որոնց նմանը բնաւ լսած չեմ: Հայրս կ'ըսէ թէ ճշմարիտ են, սակայն հիմա աւելի աղէկ կը հասկնամ զանոնք:»

«Սիրտըրէլլա և նման պատմավէպե՞ր:»

«Ոչ, ոչ. աւելի սիրուն պատմութիւններ հոն վերը գտնուող տեղի մը վրայ,» ըսաւ ճերմակ փոքրիկ մատներով երկնից կապոյտը ցուցնելով: «Կը մոռնամ անունը. պարիկնե՛րու տեսակ մը երկիր, ամբողջ սիրոյ և երջանկութեան աշխարհ: Նաև կը խօսէր սքանչելի Մարդու մը վրայ որ անկէ հոս եկաւ: Կ'ըսէր թէ Ան կը սիրէ զիս, բայց ես մոռցած եմ հիմա, և հայրս կ'ըսէ թէ չարժեք յիշել, պզտիկները զուարճացնելու համար շինուած պատմութիւններ են անոնք:»

Հետաքրքրական ժպիտ մը երեւցաւ մարդուն չրթանց վրայ: Ինք անհանգիստ, դժգոհ դէմք մը ունէր, որու վրայ արդէն իրենց դրոշմը թողած էին վատնուած կեանքի մը և փճացած յոյսերու հետքերը: Թէև տարիքով բաղդատաբար երիտասարդ, սակայն անտակ կեանք մը վարած ըլլալով ծերացած էր: Եւ աշխարհի հաճոյքներուն բոլոր տեսակները

վայելած ու սիրոյ մէջ յուսախաբ եղած ըլլալով սա եղբակացութեան եկած էր թէ չարժեք ապրիլ:

Մէյմը քովի անմեղունակ փոքրիկ դէմքին նայեցաւ, մէյմ'ալ վերի անյատակ կապոյտին:

«Չարժեք յիշել,» մոլտաց. «ոչ, չարժեք անշուշտ:»

Լոռութիւն տիրեց: Տղուն մութ կապոյտ աչքերն իր նոր ծանօթին դէմքը զննեցին ու շաղրութեամբ:

Վերջապէս տարօրինակ կերպով մը «Կը սիրեմ ձեզ,» ըսաւ. «վասն զի զիս հասկցողի մը ձեռով կը խօսիք: Դայեակը կ'ըսէ թէ ես դժգոհ եմ չփացած ըլլալու և ամէն ուղած ունենալու համար: Հայրս կ'ըսէ թէ դժգոհ եմ տկար լոյսալու և ուրիշ տղայոց պէս չըլլալու համար: Բայց ես չեմ ուզեր ուրիշ տղայոց պէս ըլլալ: Անկիրթ ու աղմկարար են անոնք, և ասդին անդին վաղելէ զատ բան մը չեն ընէր: Հանգարտ նստելով չեն խօսիր ինձի հետ: Եւ եթէ խօսին, կ'ըսեն թէ տարօրինակ ես դուն և կը ձգեն կ'երթան: Կը կարծէ՞ք թէ ես 'տարօրինակ' եմ:»

«Երկուքս ալ մէկ վիճակ ունինք, տղաս: Ձանձրացած ենք կեանքէն: Եւ անոնք որ դեռ անկէ համ կ'առնեն՝ չեն հասկնար մեզ:»

«Ես երջանիկ ըլլալ կ'ուզեմ,» ըսաւ մանչը եռանդով, աչքերն առջեւի կապոյտ ուղիւսն ունի վրայ պտտեցնելով, «բոլորովին՝ երջանիկ, կատարեւապէս երջանիկ՝ ըսել կ'ուզեմ: Կը կարծէ՞ք թէ պիտի ըլլամ երբեք:»

Երիտասարդը չպատասխանեց: Ճիշտ այս պահուն դայեակն եկաւ իր խնամքին յանձնուած տղուն քով և ըսաւ,

«Տուն երթալու ժամանակ է, պարոն էտկար:» Նոյն միջոցին ակնարկ մը նետեց անոր նոր ծանօթին վրայ:

Երիտասարդը ոտքի ելաւ, և երիտասարդի ամբողջ ոյժն ու զօրութիւնը յայտնող իր մարմնով ծռելով փոքրիկ տկար տղեկին վրայ՝ հարցուց,

«Ընտանիքին մէկ հատի՞կն է:»

«Այո, պարոն, շրջակայ այս հողերուն մեծ մասին տէր Սըր էտմընտ Ուալեսի մէկ հատիկ զաւակը:»

Պատկառելի էր չեչտը: Ապա ծռեցաւ, կարգի դրաւ բարձիկները և սկսաւ փոքրիկ կողքը քշել, աւելցնելով,

«Հայրը օտար երկիր դնաց մէկ երկու ամսուան համար: Խեղճ տղան առանձին մնաց:»

Սակայն էտկար իր ոսկեգոյն մագերով գլուխը շարժեց ու ըսաւ.

«Ոչ, ես առանձին չեմ, և հայրս յաճախ

յաճախ կը գրէ ինծի: Նամակ ստանալ կը սիրեմ, բայց խօսակցիլ՝ ալ աւելի: Վաղը հոս պիտի ըլլա՞ք, տէր իմ: Ձեմ գիտեր ձեր ահունը:»

«Հարիւրապետ Կրէյլմ,» ըսաւ Երիտասարդը խնդալով: «Այո, Թերեւս հոս գտնես զիս վաղը:»

Բաժնուեցան: Երիտասարդ Հարիւրապետը, կամաց կամաց քալեց մրմնջելով, «Արը Էտմընտ Ուալէս, մեծ Սկեպտի՛ կը: Այո, կէս մը, և Թերեւս աւելի ալ, կը հաւատամ թէ իր կողմն է իրաւունքը:»

ԳԼՈՒԽ Բ

Հետեւեալ առաւօտ այս տարօրինակ զոյգը նորէն մէկտեղ գտնուեցան: Երիտասարդը, հակառակ ամէն բանի հանդէպ իր անտարբերութեան, կ'ախորժէր Էտկար Ուալէսի անոյշ ու զարմանալի խօսքերէն:

«Աշխարհի վրայ չկայ մէկը որ կառավարէ ծովը, կա՞յ արդեօք,» հարցուց փոքրիկը, զիտելով բուն ալիքները որ կոհակարեկին կը զարնուէին ու յետոյ ձերմակ փրփուրի տարափի մը վերածուելով կը տարածուէին իրենց առջև ելլող ամէն բանի վրայ:

«Ոչ մէկը,» պատասխանեց անոր բարեկամը: «Ձե՞ս գիտեր պատմութիւնն այն թագաւորին, որ իր գահը աւազներուն վրայ դրաւ ալիքներուն յառաջանալու պահուն և պատուիրեց որ կանգ առնեն:»

«Ի՛նչ տխմարութիւն:»

«Ուղեց ան իր պալատականներուն դաս մը տալ, վասն զի զինք աստուածային կը կարծէին:»

«Աստուածային ի՞նչ ըսել է:»

«Կարող ըլլալ ամէն բան ընել:» Այս պատասխանը վարանումով տրուեցաւ:

«Ես պիտի ուզէի աստուածային ըլլալ: Դիտէ՞ք ի՞նչ ընել պիտի ուզէի:»

«Ո՛հ:»

«Պիտի ուզէի հոն, վերը ելլել, սա ճերմակ ամպին քով, ամէն մարդէ և ամէն բանէ հեռու, և հոն պառկիլ ու սպասել մինչեւ մայրամուտի ժամանակ, յետոյ ուղղակի փառքին մէջ մտնել:»

«Ո՞ր փառքին:»

«Տեսած էք դուք — բոլոր այն սիրուն ճերմակ, կարմիր ու սպիւմառ գոյները, որոնց ետին բան մը կենալու է: Դուք պարիկի պատճառով ինչ կարգա՞ք:»

«Կը կարդայի, կարծեմ:»

«Հայրս չուզեր որ շատ գիրք կարդամ: Կ'ըսէ թէ գլուխս չտոկար անոնց: Ես ձանձրացայ անոնցմէ: Ի՞նչ գիրք կը կարդաք դուք: Դայեակը վէպ կը կարդայ, հայրս՝ գիտական գիրք: Կը սիրէ՞ք կարդալ:»

«Ես հիմա Բնութեան գիրքը կը կարդամ, և — քեզ:»

«Պարապ խօսք: Դուք զիս չէք կրնար կարդալ:»

Հոս դէպք մը պատահեցաւ: Էտկարի խո-

շոր շունը, որ միշտ իր փոքրիկ տէրոջ հետ ծովափ կ'երթար, և ուրիշ տղայոց հետ կը խաղար ու յետոյ կը լողար ծովուն մէջ, հիմա իր տէրոջ եկաւ բերնին մէջ քանի մը պատուած թերթով և հաւատարմօրէն անոր թեւին տակ դրաւ:

«Բարի՛ Րէքս,» ըսաւ տղան զանոնք վեր առնելով: «Րէքս միշտ ինծի բան կը բերէ ծովէն, բայց գիտէ թէ ես հին կօշիկ և անպէտ լանդեր չեմ սիրեր — առաջ կը բերէր, բայց ես վարժեցուցի չբերել: Այս թերթիկները պատմութեան գիրքի մը մասն են: Նայեցէք, ես կը չորցնեմ ու կը կարդամ: Բայց մի ըսէ՛ք դայեակին: Չթողուր որ ոեւէ բան կարդամ հիմա որ հայրս բացակայ է: Նախ ինք պիտի կարդայ, և յետոյ ես: Կ'ըսէ թէ այս գործը իր պաշտօնին չափ կարեւոր է:»

Տղան զգուշութեամբ շիտկեց թաց թերթերը և Հարիւրապետ Կրէյմ անոր ձեռքէն առնելով ըսաւ,

«Մեծ հաւանականութեամբ անպիտան բաներ են, տղաս: Ես պիտի չպահէի զանոնք:»

Սակայն տողերուն վրայ ակնարկ մը նետելէ ետեւ անոր վերադարձուց հետաքրքրական ժպիտով, ու ըսաւ,

«Ամէն պարագայի մէջ քեզի վնաս մը չեն կրնար տալ:»

«Շատ շնորհակալ եմ: Կ'ուզեմ կարդալ երբեքայեակը թէյ առնել երթայ: Կը տեսնէք թէ կը ձանձրանամ Բէքսի խօսելէ: Միշտ ինծի հետ է: Հարիւրապետ Կրէյլըմ, ինչո՞ւ չեն խօսիր շունները: Մենք կը խօսինք:»

«Մենք Բնութեան աւելի կատարելագործեալ արարածներն ենք,» պատասխանեց ան լրջութեամբ:

«Ձեմ կարծեր որ շունները մեզի չափ կը յոգնին ու կը ձանձրանան: Միշտ երջանիկ կը թուին: Հոգ պիտի չընէի ես եթէ շուն ըլլայի:»

«Առանց հոգիի՞:»

Էտկարի կապոյտ աչքերը լայն բացուեցան:

«Հոգին ի՞նչ է: Խոհարարը երբեմն 'Հոգիս', հոգիս,՝ կ'ըսէ. հարցուցի թէ ի՞նչ է այն, խնդաց ու ըսաւ 'Ձուկ': Սակայն չհաւատացի: Հօրս հարցուցի, և ըսաւ թէ ոմանք կը կարծեն թէ հոգի ունին, բայց գիտութիւնը կ'ըսէ — չեմ գիտեր ի՞նչ, մոռցայ: Դուք ի՞նչ բան հոգի կը կոչէք:»

«Շատ խորերը կը մխրձինք: Կարծեմ, նիւթը փոխելու ենք: Ե՞րբ պիտի դայ հայրդ:»

«Շատ պիտի ուշանայ: Հոգին ի՞նչ է, Հարիւրապետ Կրէյլըմ:»

«Վստահ եղիր, ես ալ չեմ գիտեր: Կը կարծուի թէ մեր այն յատկութիւնն է որ մեզ անասուններէն զերազանց կ'ընէ: Դուն քեզ Բէքսէ աւելի խելացի չե՞ս կարծեր:»

«Ոչ, մեր միակ տարբերութիւնը սա է որ ես կրնամ խօսիլ ու կարդալ և ան չկրնար: Բայց խոհարարին հայրն ալ չկրնար կարդալ, և դայեակը կ'ըսէ թէ ինք կը ձանձնայ մէկը որ չկրնար խօսիլ: Կերպարանով իրարու շատ նման չենք: Դուք ի՞նչ կ'ըսէք:»

Հարիւրապետ Կրէյլըմ գլուխը ետ հրելով բարձրաձայն խնդաց:

«Ոչ շատ, տղաս, անշուշտ:»

«Դիտէք, օր մը դայեակն ու քոյրը իմ վրաս խօսելով, կը խորհէին թէ արդեօք պիտի ապրիմ ու մեծնա՞մ: Ես ալ մտիկ ըրի և քոյրն ըսաւ ինծի համար, 'Խեղճ տղայ, հայրն ալ կը կարծէ թէ շան պէս պիտի մեռնի': Շունն ի՞նչպէս կը մեռնի, Հարիւրապետ:»

«Կը վերջանայ, կը լմնայ, մոմի պէս կը մարի: Իբր թէ մենք այնպէս չենք ըլլար:»

Էտկարի եռանդուն նայուածքը խռովեց Հարիւրապետը:

«Ի՞նչ կ'ուզէք ըսել, բացատրեցէք: Ի՞նչպէս կը մեռնինք:»

«Հայրդ ի՞նչ կ'ըսէ:»

«Ան չուզեր որ մահուան վրայ խօսիմ: Բայց անգամ մը ըսաւ թէ քնանալ ու չարթննալ է: Շունն ա՞յդպէս կը մեռնի:»

«Կարծեմ թէ:»

լռեցին երկուքն ալ, և սկսան ծովը դիտել
ու մտածել:

Վերջապէս էտկար խոր հառաչ մը արձակեց
ու ըսաւ,

«Ես լման ձանձրացած եմ: Ժամանակը շատ
ծանր կ'անցնի և ամէն բան միշտ նոյն է,
փոփոխութիւն չկայ բնաւ:»

«Երկուքիս համար ալ կեանքը հրապոյր
չունի: Այնպէս չէ՞, տղաս:»

Էտկար առանց պատասխանելու շիտկեց գիր-
քին էջերը զորս ձեռքին մէջ բռնած էր: Եւ
սկսաւ ծանր, ծանր կարգալ,

«Աւետարան — ըստ — Մարկոսի: Ի՞նչ զար-
մանալի անուն:»

«Աւետարանն ի՞նչ է, Հարիւրապետ:»

«Կարծեմ 'Բարի Լուր' կը նշանակէ:»

«Ընդամարիտ պատմութիւն է այս:»

«Այնպէս կը կարծեմ:»

«Դուք կարդացած էք:»

«Այո, կը կարդայի երբ փոքրիկ տղայ էի:»

«Միայն պզտիկ տղայո՞ց յատուկ է:»

«Շատեր կը կարդան: Ծովուն նայէ,
ի՞նչպէս կը գոռայ այս առաւօտ:»

Էտկարի կապոյտ աչքերը ծովուն կողմ
դարձան:

«Երբեմն կը բարկանայ: Այս առաւօտ
կիրք ելած է բոլորովին և մէ'կը չկրնար զըս-

պել զայն: Շատ կ'ուզէի տեսնել մէկը որ կա-
րող է զսպել: Կ'ուզէ կոհակարելն անցնիլ,
բայց չկրնար: Ահա բան մը որ կարող է զայն
կեցնել: Ի՞նչ օգուտ ունի ալիքներուն գո-
ռում-գոչումը: Բանի մը չծառայեր անոնց
սաստկութիւնը:»

«Կարծեմ կ'ախորժին իրենք: 'Եկէք, տա-
պալենք սա նաւակը', կ'ըսեն: 'Չուարձալի է
տեսնել ազատման ճիգերը զորս մարդիկ կ'ը-
նեն անդարձ կերպով ընկղմելէ առաջ: Յետոյ
վախցնենք տղաքը և քանդենք ծիծաղելի ամ-
բոցները զոր կը շինեն աւաղով: Եթէ քիչ մ'ալ
յառաջանանք ու աւլենք տանինք աւաղին
վրայ գտնուող ամէն արարած, ի՞նչ փառաւոր
զուարճութիւն կ'ըլլայ մեզի:» Չէ՞ք կարծեր
որ կ'ուզեն մեզ ալ առնել տանիլ, էտկար:»

«Շատ անզգամ կը ներկայացնէք զանոնք:
Քիչ յետոյ պիտի զղջան իրենց բռնութեան
համար և պիտի ջանան քնանալ: Ես ամէնէն
շատ այդ ժամանակ կը սիրեմ զանոնք:»

Բանի մը օր դադրեցան այս զոյգին խօ-
սակցութիւնները, վասն զի Հարիւրապետ կրէ-
յրժ գործով Լոնտոն գնաց: Շաբաթ մը յետոյ
երբ վերադարձաւ, ծովափին վրայ թափա-
ռելու պահուն, դարձեալ պատահեցաւ հի-
ւանդակիր կառքին ու անոր մէջ գտնուող
փոքրիկ տղուն:

մարդոց մին եմ: Գնա հասկցիր թէ ո՞րչափ
մեծ է քու գրաւիչ զօրութիւնդ:»

«Կ'ուզեմ որ,» ըսաւ էտկար ցած ձայ-

ԳԼՈՒԽ Գ

«Ինծի նայէ, պզտիկ բարեկամ: Շատ
ուժով կ'երեւիս: Բժիշկներն ի՞նչ ըրին քեզի:»

էտկարի խոնջութիւնն ու ձանձրոյթը
անհետացած էին իրօք, և արտայայտիչ փոք-
րիկ դէմքին վրայ լուրջ եռանդ ու հետա-
քրքրութիւն կ'երեւէին:

Փոքրիկ մատը հինօրեայ տարօրինակ ու-
ձով մը շրթունքին դնելով և աչքը դայեակին
ուղղելով՝ Հարիւրապետին երկարեց իր ձեռ-
քը: Եւ անոր ուժեղ ու յաղթ կազմին նայե-
լով ըսաւ շատ անոյշ ձայնով,

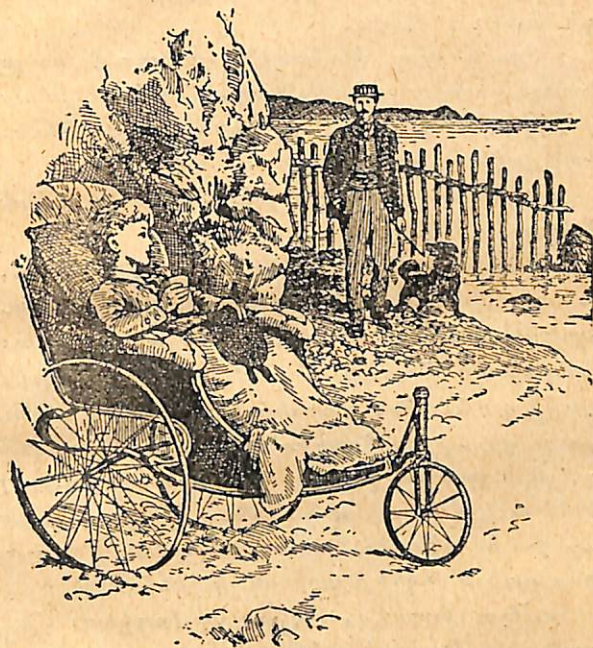
«Զիս կը սիրէ՞ք, Հարիւրապետ Կրէյլմ:»

«Ո՞վ չսիրեր քեզ, գրաւիչ մանչուկ:»

«Բայց ըսէք ինծի, կը սիրէ՞ք զիս:»

Հարիւրապետ Կրէյլմ անկեղծօրէն խըն-
դաց մանչուն նայելով:

«Լեզուիդ տակ բան մը կայ, էտկար:
Յայտնէ շուտով: Գիտե՞ս, այս առաւօտ յա-
տուկ քեզ տեսնելու համար այս կողմն եկայ:
Ըսեմ քեզի թէ ես ամէնէն ծոյլ ու անձապէր

նով և չոյելով անոր ձեռքը զոր տակաւին
բռնած էր, «Կ'ուզեմ որ զիս վերցնէք կառ-
քիս մէջէն և տանիք հոն այն ժայռին վրայ

ու ձեռք ծունկին վրայ նստեցնէք հօրս պէս :
Բայց նախ ըսէք զայեակին , ապա թէ ոչ՝ մեր
ետեւէն կու գայ : Իսկ ես կ'ուզեմ առանձին ու
մտերմական խօսակցութիւն մը ունենալ ձե-
զի հետ : »

Տղուն այս փափաքին գոհացում տալը
երկար չտեւեց : Հարիւրապետ Կրէյլըմ անոր
փոքրիկ թեթեւ մարմինը զօրաւոր իր թեւե-
րով գրկելու պահուն ըսաւ ,

« Էտկար , հովի թեթեւ փուք մը պիտի
կրնայ թոցնել քեզ : »

« Շատ ծանր չեմ , այնպէս չէ՞ : Հիմա ,
ինչդերեմ , մտիկ ըրէք , որովհետեւ միտքս այն-
չափ լեցուն է որ պէտք է խօսիմ անպատճառ :
Այնչափ կը փնտռէի ձեզ : Կը տեսնէք , չցու-
ցուցի դայեակին : Զգիտե՛ր թէ քովս է : Ես ու
դուք զիրար կը հասկնանք : Դուք զիս դժգոհ
ու դժուարահաճ չէք կոչեր , վասն զի դուք ալ
ինծի պէս կ'զգաք : Կը հասկնաք միտքս — դուք
ալ ինծի պէս յոգնած ու ապերժանիկ էք և
նոր բան կ'ուզենք փոխանակ հինի : »

« Զիշտ այդպէս , ով իմ փիլիսոփաս : Շա-
րունակէ : Մտիկ կ'ընեմ : »

Էտկարի աչքերը փայլեցան և անոր այտե-
րուն կարմրութիւնն աւելցաւ , երբ իր գրպա-
նէն դուրս հանեց զգուշութեամբ թուխ թուղ-
թի ծրարիկ մը : Կամաց կամաց բացաւ ծրարը

և Հարիւրապետ Կրէյլըմի հետաքրքիր աչքե-
րուն առջեւ պարզեց Նոր Կտակարանի այն
էջերը զորս տուն տարած էր քանի մը օր առաջ :

« Դուք ըսիք թէ ճշմարիտ է , Հարիւրապետ , »
ըսաւ տղան գլխու հաստատական շարժումով ,
« և զարմանալի է : »

« Այո՞ : Ուրախ եմ որ այդպէս կը խորհիս : »

« Բայց , դուք երբեք կարգացած էք , Հա-
րիւրապետ : Ի՞նչ պատմութիւն , ի՞նչ պատ-
մութիւն և ի՞նչ բարի մարդ : Կը սիրեմ զինք :
Երէկ գիշեր անկողնիս մէջ լացի որ ես չապրե-
ցայ անոր օրով : Երանի՛ թէ ապրէի , երանի
թէ տեսնէի զինք : Ո՛րչափ բան կայ որ չեմ
հասկնար , և ո՛րչափ բան կայ որ կ'ուզեմ ձեզի
հարցնել : Դիտէք , կարող էր ամէն բան ընել :
Երեւակայեցէք : Օր մը ծովու վրայ էր քանի
մը հոգիով : Շատ յոգնած ըլլալով գլուխը բար-
ձին դրաւ ու շուտով քնացաւ : Ծովը երթա-
լով կատղեցաւ , և ջուրերն սկսան նաւակը
մտնել : Եւ դեռ ինք յոգնած կը քնանար : Միւս
մարդիկն այնպէս վախցան որ արթնցուցին
զայն ու ըսին , Հոգդ չէ՞ որ կ'ընկղմինք : Ի՞նչ
ըրաւ կը կարծէք : Ելաւ կայնեցաւ ու նայեցաւ :
Տեսաւ կատաղի ալիքները , և նաւը ընկղմել
սպառնացող ծովը , և ըսաւ միայն , Դադարէ ,
լուս կեցիր : Եւ ամէն բան խաղաղեցաւ : Զէ՛րք
ուզեր հոն ըլլալ : Աւելին կայ : Ուրիշ անգամ

մը մարդիկ նաւով կ'երթային, և փոթորիկ եղաւ: Ինք ալիքներուն վրայէն քալելով անոնց քով գնաց և խաղաղութիւն եղաւ:»

Ծովուն կողմը նայելով տղան խանդավառութեամբ և ձեռքը երկարելով սապէս ըսաւ իբր թէ ծովուն. «Հիմա մէ'կը չկրնար քեզ զսպել, բայց ատենօք զսպուեցար, և ի՛նչ վսեմ կերպով: Կ'ուզէի քեզ կոխտուած տեսնել անոր փոքերուն տակ: Ո՛հ, Հարիւրապետ, ինչո՞ւ ընաւ չխօսեցաք ինծի այս զարմանալի Մարդուն վրայ:»

«Բու հայրդ իրաւունք ունի — դուն մոլեռանդ մը պիտի ըլլայիր, եթէ — » Հոս կանգ առաւ հարիւրապետը, բայց էտկար վեր նայեցաւ եռանդագին ու հարցուց,

«Աստուած ո՞վ է, Հարիւրապետ Կրէյլըմ:»

«Տղաս, շատ խորին խնդիրներ կը պրպտես: Լաւ կ'ըլլայ որ այդ գիրքն ինծի տաս և բոլորովին մոռնաս զայն:» Եւ Հարիւրապետն իր մատները ուսին վրայ հանգչող ոսկի գանգուր մազերուն մէջ պտըտցնելով անհանգիստ երեւոյթ մը առաւ:

«Սակայն պէտք է գիտնամ: Մոռնա՞ւ: Մի՞թէ կրնա՞մ: Եւ ամբողջ ճշմարիտ է: Կ'զգամ թէ ճշմարիտ է: Դուք ալ ըսիք:»

«Ե՞ս ալ ըսի: Չեմ կարծեր:»

«Հարիւրապետ Կրէյլըմ, ճշմարիտ չէ՞:»

Ամէն վստահութեամբ ու անմեղութեամբ իրեն ուղղուող կապոյտ աչքերուն զարմանքը յանկարծ կեցուց երիտասարդին շրթանց վրայ եկող ժխտական պատասխանը: Վասն զի, թէև անոր փոքր հաւատքը գրեթէ մարած էր իր վրայ յարձակող տարակոյսները կամաւ ընդունած ըլլալուն համար, տակաւին անոր սրտին խորերը կը մնար յիշատակը մայրական հաւատքին ու հրահանգներուն և այն օրերուն, երբ ինք ալ մտիկ ըրած էր նոյն հին պատմութիւններուն, որոնք հիմա իր ծունկին վրայ նստող մանկան ամբողջ ուշադրութիւնը կը գրաւէին:

«Շահեկան պիտի ըլլայ գիտել թէ ի՛նչ ազդեցութիւն պիտի ընէ թելադրութիւնս անոր վրայ,» ըսաւ մրմնջելով և յետոյ բարձրաձայն ըսաւ,

«Այո, էտկար. չեմ ըսեր թէ ճշմարիտ չէ անոնց համար որոնք կրնան այդպէս ընդունիլ:»

«Ուրեմն Աստուած ո՞վ է, Հարիւրապետ Կրէյլըմ. վասն զի այս Մարդը անոր Որդին է:»

«Աստուած ստեղծեց աշխարհը,» պատասխանեց երիտասարդը դժկամակութեամբ: «Ան է որ ստեղծեց ամէն տեսածդ և տակաւին — ինչպէս կ'ըսեն — կը կառավարէ ամէն բան, թէև ինք անտեսանելի է մահկանացու աչքերու:»

«Եւ հիմա կ'ապրի՞ տեղ մը,» հարցուց տղան:

«Ան չմեռնիր երբեք:»

«Ո՞ւր է:»

«Ամէն տեղ է, կը կարծուի:»

«Ձեմ հասկնար — Դրախտն ո՞ւր է: Վերը երկի՞նքը: Որովհետեւ կ'ըսէ թէ Յիսուս 'վեր երկինք առնուեցաւ Աստուծոյ աջ կողմը:' Եւ ես օր մը լսեցի որ մարդ մը ըսաւ թէ աղէ՛կ որ վերը գրախտ մը կայ: Հարցուցի հօրս թէ այդ ի՞նչ ըսել է, ըսաւ թէ դժբախտը երկինքի մէկ ուրիշ անունն է: Ոհ, Հարիւրապետ, ո՞րչափ բաներ կ'ուզեմ գիտնալ, շուտ ըրէ՛ք, խօսեցէ՛ք ինծի: Յիսուս տալաւ ինձ ո՞ղջ է: Հիմա, այսօր ո՞ղջ է: Վասն զի, գիտէ՞ք, շատ դարմանալի էր: Մեռցուեցաւ — ոհ, ի՞նչ սոսկալի պատմութիւն: — Լացի, լացի ու լացի: Բայց չխորհեցայ թէ վերջը այնչափ բարի պիտի ըլլար: Թաղուելէ ետքը նորէն կենդանացաւ և չեմ ուզեր որ նորէն մեռնի: Ո՞ղջ է այսօր: Շատ կանոնաւոր գրուեցաւ այս պատմութիւնը:»

«Պէտք է որ մէկ հարցում ընես մէկ անգամէն, տղաս: Ո՞րքան ալ դիւրաբար գիտեմ, Նայէ, գլխէդ մինչև ոտքդ կը դողաս: Փոխենք նիւթը: Այսքան յուզումի արժանի բան չկայ այս աշխարհի վրայ:»

«Բայց ուրիշ աշխարհի վրայ է այս, և գիտնալ ուզածս ալ այդ է: Ուրիշ աշխարհ մը կայ: Ի՞նչպէս կրնանք հոն երթալ: Եւ Յիսուս հո՞ն է: Ոհ, Հարիւրապետ կրէյըմ, ըսէ՛ք ինծի, եթէ գիտէք:»

Էտկար փոքրիկ ձեռքին ետեւի կողմը աչքերուն տարաւ աճապարանքով, բայց չկրցածածկել արցունքները որ արդէն կը հոսէին: Եւ Հարիւրապետ կրէյըմ հասկեցաւ թէ տղուն հոգիին խորերը յուզուած էին, և թէ այս թեթեւ հարց մը չէր անոր համար:

«Էտկար, տղաս, քեզի պիտի ըսեմ ինչ որ ըսուած է ինծի: Հիմա մտիկ ըրէ:»

Կամաց կամաց և ստէպ կանգ առնելով, բայց իրեն ուղղուած կապոյտ աչքերուն բուռն եռանդէն ու ակնկալութենէն քաջալերուելով, Հարիւրապետ կրէյըմ պատմեց այն հին, հին պատմութիւնը: Նախ քանի մը բառ խօսեցաւ արարչագործութեան վրայ, յետոյ մեղքի աշխարհ մտնելուն և փրկագործութեան ծրագրին վրայ, և բացատրեց թէ հանդերձեալ կեանք կայ ամէն հաւատացեալ հոգիի համար: Էտկար երբեմն կը կեցնէր զայն իր հարցումներով, որ աւելի պարզ բացատրութիւն կը պահանջէին: Ժամանակը շուտ անցաւ, և Էտկարի դայեակը մօտենալով ըսաւ,

«Կստան եմ, շատ ազնիւ է պարոնը որ այս-

չափ նեղութիւնն յանձն առաւ քեզի համար,
 էտկար: Քիչ անգամ կը պատահի, տէր իմ, որ
 այսքան յարի անծանօթներու: Առանձնութիւն
 կը սիրէ առ հասարակ:»

«Հարիւրապետ Կրէյլըմ, վաղը հոս պիտի
 ըլլա՞ք:»

«Կարելի է:»

«Գլուխս այնչափ լեցուն է որ կ'ուզեմ խոր-
 հիլ տակաւին: Բայց հասկնալու շատ բան ու-
 նիմ դեռ:»

«Հոգ տար որ այդ պզտիկ գլուխդ չպայթի:
 Կարծեմ թէ մէջի ուղեղը շատ է անոր համար:»

Եւ Հարիւրապետ Կրէյլըմ, այն փոքրիկ կառ-
 քին հեռացումը դիտելու պահուն, չիտկուելով
 ձգտեցաւ և խնդալով ըսաւ իւրովի,

«Աչխարհ ու Սատանայ պիտի ապշէին կար-
 ծեմ, եթէ լսէին թէ ի՞նչպէս խօսեցայ ես այս
 առաւօտ: Կ'արժէ թերեւս որ քարոզչութիւն
 սկսիմ փոփոխութեան մը համար:»

ԳԼՈՒԽ Դ

Երբ դարձեալ տեսնուեցան, Հարիւրապե-
 տին ուղղուած փոքրիկ դէմքին վրայ լուրջ
 արտայայտութիւն մը կար:

«Ձեզի բան մը պիտի տամ, Հարիւրապետ:
 Կ'ուզեմ որ հաճիք հասցէն գրել ու զրկել ինծի
 համար:»

«Նամա՞կ է:»

«Այո. կարդացէք նախ, եթէ կ'ուզէք: Կա-
 րելի է, չգրեցի պատշաճ կերպով:» Մեծ զգու-
 շութեամբ ու ակնածութեամբ էտկար իր գըր-
 պանէն պահարան մը հանեց ու Հարիւրապե-
 տին ձեռքը դրաւ: Յետոյ աչքերն ուշադրու-
 թեամբ ուղղեց իր բարեկամին, որ նամակը
 քանի մը անգամ դարձնելէ ետեւ սկսաւ կար-
 դալ:

Եթէ Հարիւրապետը նամակին պարունա-
 կութեան վրայ զարմացաւ իսկ, բնաւ չյայտ-
 նեց: Հարկաւ պէխերուն ծայրերը քաշեց ու
 յօնքերը պոստեց, երբ դուրսի անունը տեսաւ:
 Բայց քանի՜ յառաջացաւ, աւելի մեղմ արտա-

յայտութիւն մը ստացաւ դէմքը, և գրեթէ ակնաձայն քով ծալեց ու պահարանին մէջ դետեղեց, աղու դողդոջուն ձեռքով գրուած կարճ նամակը: Ահաւասիկ այն.

«Առ Յիսուս Քրիստոս, Որդի Աստուծոյ:

«Սիրելի Յիսուս,

«Խորհեցայ գրել և ըսել ձեզի թէ ո՛րքան կը սիրեմ ձեզ: Երանի թէ աւելի առաջ տեղեկութիւն ունենայի ձեր վրայ: Ուրախ եմ սա կայն որ ողջ էք: Երանի թէ ես անոնցմէ մէկն ըլլայի որ ձեր գիրկն առիք այնքան սիրով: Բան մը կ'ուզեմ հարցնել ձեզի. Թոյլ կու տա՞ք որ երկինք գամ ձեզ տեսնել: Ձեմ գիտեր թէ երկինք ո՛ւր է, բայց թերեւս դուք ինծի մէկը կը ղրկէք: Շատ կը փափաքիմ հոն գալ: Բարեկամս, Հարիւրապետ Կրէյմ, կ'ըսէ թէ դուք մեղաւորները փրկելու համար մեռաք: Ես չեմ գիտեր թէ մեղաւորն ի՞նչ է, բայց պիտի հարցնեմ անոր:

«Կարծեմ ձեզ մեռցնելը մեծ չարութիւն էր, բայց չկրցան: Շատ ուրախ եմ ասոր համար: Կը յուսամ թէ կը պատասխանէք նամակիս և կը յայտնէք թէ ստացած էք ու կ'արտօնէք որ ձեզ տեսնեմ:

«Ձերդ սիրով
«Էտկար Ուալէս»

«Աղէ՞կ է, Հարիւրապետ Կրէյմ: Պիտի Վրնա՞ք այս նամակը անոր ղրկել:»

Էտկարի ձայնին մէջ անձկութիւն կար:

«Ոչ, տղաս, չեմ կրնար: Քու խելացի փոքր գլխուդ ի՞նչ եղաւ որ այսպիսի բան կը խորհիս: Ի՞նչպէս պիտի երթայ այս նամակը:»

Էտկարի շրթունքը դողդողաց: «Կարծեմ — Կարծեմ — հեռագրով — օդապարկով — կամ ուրիշ միջոցով մը որ ձեզի ծանօթ կրնայ ըլլալ: Ոչ, Հարիւրապետ, անշուշտ կերպ մը կեանալու է, կ'ուզեմ որ Ան ստանայ նամակս:»

Տղան զսպեց լացը զոր յանկարծ սկսաւ: Եւ Հարիւրապետը, որու գիրկը նստած էր, քաշեց անոր գանգրահեր գլուխը և իր ուսին կրթնցուց՝ ջանալով զայն հանդարտեցնել:

«Մի լար, տղաս, նամակ գրելու պէտք չկայ: Եթէ աղօթք ընես, կը բաւէ:»

«Աղօթքն ի՞նչ է,» հարցուց Էտկար հեկեկալով:

«Խօսիլ անոր, ինչպէս ինծի կը խօսիս: Ան ամէն բան կը լսէ: Աստուած է, գիտես, և Աստուած Հոգի է: Մեր քով է հիմա, թէև չենք տեսներ զինք: Կը բաւէ որ խօսիս, և ինք կը լսէ անմիջապէս:»

«Պարիկներո՞ւն պէս,» ըսաւ Էտկար և վերցուց թաց աչքերը, որոնց մէջ նոր յոյս մը կը չողար:

« Պարիկները՝ Կը հաւատա՞ս անոնց՝
Ոհ, ի՞նչ հետաքրքրական տղայ ես: Կը հա-
ւատա՞ս դուն ամէն կարգացածիդ: »

« Երբեմն կը հաւատամ պարիկներուն ,
բայց ոչ միշտ: Եւ կարծեմ ապուշ բաներ են ,
այնպէս չէ՞: Բայց պարիկը վրայ մի խօսիք:
Յիսուս կրնա՞յ լսել ի՞նչ որ ըսեմ եւ ե՛րբ որ
ուզեմ խօսիլ իրեն: Իրա՞ւ կ'ըսէք: »

« Այո, կը լսէ: »

Էտկար լուռ կեցաւ պահ մը, յետոյ աչ-
քին զարկաւ նամակը: Եւ տխրութեամբ ը-
սաւ,

« Ուրեմն պէտք չկայ ատոր, պատռեմ՝
երթայ: »

Հարիւրապետ Կրէյլմ դարձեալ հանեց
նամակը պահարանէն եւ կրկին կարդաց — կէս
մը զուարճանալով, կէս մը արգահատելով:
Ապա յանկարծ հով մը ելաւ, ճանկին մէջ ա-
ռաւ թրթռուն թռչողը եւ օդին մէջ թռցնե-
լով տարաւ զայն յաղթանակաւ, մինչեւ ա-
նրեւոյթ եղաւ ժայռին անկիւնը դառնալով:

Էտկար անոր ետեւէն նայեցաւ բաց բե-
րանով ու կասկարմիր այտերով: Ապա զգու-
շաւոր մըմունջով մը ըսաւ,

« Աստուած հովին հրամայեց իրեն տանիլ
զայն: Ըսե՛լ է թէ կ'ուզէ տեսնել, այնպէս չէ՞: »

« Այնպէս կ'երեւի: »

« Շատ ուրախ եմ: Ո՛րքան ժամանակ
տուի գրելու համար: Հիմա, մեղաւորն ի՞նչ
է, Հարիւրապետ Կրէյլմ: »

« Մեղք գործող — չար բաներ ընող — ամէն
մարդ չար է: Ինչ որ ուղիղ չէ՝ մեղք է: »

« Դայեակը կ'ըսէ թէ սուտ խօսիլ, բան
պահել ուղիղ չէ: Ըսե՛լ է՝ ես ալ մեղաւոր եմ՝
— դայեակէն պահեցի Յիսուսի այս պատմու-
թիւնը: Ծուռ բան չէ՞ այս: »

« Կը կարծեմ: »

« Դուք մեղաւոր էք: Այսինքն երբ դուք
իմ տարիքս էիք, մեղաւոր եղա՞ք: »

« Ամէնա ալ մեղաւոր ենք, Էտկար: Մարդ
որչափ մեծնայ, այնչափ աւելի մեղաւոր
կ'ըլլայ: Այո, բաւական մեծ մեղաւոր եմ՝
ես: »

« Ի՞նչ ուրախ եմ, » ըսաւ Էտկար ցնծու-
թեամբ: « Ուրեմն Յիսուս ձեզի համար եւ ին-
ծի համար մեռաւ: Լման չեմ հասկնար թէ
այս ի՞նչ կը նշանակէ, բայց աղէկ բան ըլ-
լալու է, ինչպէս ըսիք դուք: Նորէն պատ-
մեցէք թէ ինչո՞ւ մեռաւ: »

« Իրօք, Էտկար, ես անկարող եմ բա-
ցատրել: Քու գիրքդ կը բացատրէ: »

« Դժուար է գիրքն հասկնալ: Հարիւրա-
պետ Կրէյլմ, դուք երէկ ինծի խօսեցաք ա-
նոր վրայ: Նորէն խօսեցէք: »

« Լաւ. եթէ չմեռնէր Յիսուս, չէինք կըր-
նար երկինք երթալ. հիմա կրնանք: »

« Ե՞րբ կ'երթանք: »

« Երբ մեռնինք: »

« Բայց ես լսած եմ որ հողին մէջ կը թա-
ղեն մեռելները: Ի՞նչպէս կրնան ուրեմն եր-
կինք երթալ: »

« Թաղուածը անոնց մարմինն է միայն: Մենք հողի ունինք, ինչպէս կ'ըսուի: Մահ-
ուան ժամանակ հողին կը թողու մարմինը և
երկինք կ'երթայ: »

« Գեղեցի՜կ բան, » գոչեց Էտկար շողշո-
ղուն աչքերով: « Հիմա ըսէ թէ երկինք ինչի՛
կը նմանի: »

« Ձեմ գիտեր, գացած չեմ հոն, » ըսաւ
Հարիւրապետը կատակախօսի ժպիտով:

« Բայց դուք երէկ բաւական բան ըսիք
անոր վրայ: »

« Այդ ամէնը Սբ. Գիրքն է որ կ'ըսէ: »

« Սբ. Գի՞րքը: Հայրս ինծի կ'ըսէր թէ
այդ գիրքը պզտիկ տղայոց համար չէ: Օն,
ինծի խօսէ երկինքի վրայ: »

« Պարիկի տեսակ մը երկիր է, Էտկար:
Բարութեան և երջանկութեան երկիր, քաւ ա-
մէն ոք և ամէն բան կատարեալ է: Հոն հոգ
չկայ, ոչ ալ դրամական կազ ու կոխ: Հոն
խաբերայ, կեղծ ու պատիր ոչ մէկ բան կայ:

Երջանկութիւնը խանդարող ոչ մէկ կեղծիք,
պատրուակ: »

« Յիսուս ալ հո՞ն, » ընդմիջեց տղան ցած
ձայնով: « Այդ պիտի ըլլայ ամէնէն պատուա-
կանը: Եթէ զիս ալ իր գիրկն առնէ, երջա-
նիկ, յաւիտեան երջանիկ պիտի ըլլամ: Կը
կարծե՞ս թէ կ'առնէ: »

« Կ'առնէ, կը կարծեմ: »

« Բայց ինչո՞ւ չենք կրնար երկինք երթալ
առանց Յիսուսի: Այդ է որ չեմ հասկնար: »

« Վասն զի Աստուած չկրնար թոյլ տալ
որ մեղաւոր մը երկինք մտնէ: Ինք ըսաւ թէ
մենք պատժուելու ենք մեղքի համար, և այս
կը նշանակէր թէ յաւիտեան զատուելու ենք
Աստուծմէ: Այն ժամանակ Յիսուս Քրիստոս
ըսաւ թէ ինք մեղաւոր չըլլալով կրնայ մեր
տեղը պատժուիլ: Ուստի երկինքէն երկիր ի-
ջաւ և հոս բարի կեանք մը ապրեցաւ, որ-
պէս զի ցուցնէ թէ ի՞նչպէս ապրելու ենք: Եւ
երբ մեռաւ, ինք իր վրայ առաւ բոլոր մեր
մեղքերը, ինչպէս կ'ըսուի, և Աստուած նե-
րեց մեզի: »

« Եւ հիմա դուք ու ես երկինք կ'եր-
թանք: »

« Այդ չեմ գիտեր: »

« Բայց դուք չըսի՞ք թէ մենք մեղաւոր
ենք: »

«Շատ մեղաւորներ պիտի չընդունուին երկինք, էտկար: Այսպէս կ'ըսեն:»

«Ինչո՞ւ:»

«Ես այդ հարցին պատասխանելու ձեռնհաս չեմ, զաւակս: Ձե՞ս կարծեր թէ բաւական խօսեցանք արդէն ասոր վրայ:»

«Բայց,» առարկեց էտկար, վարի չրթունքը ողբալի կերպով կախելով, «ես չեմ ուզեր երկինքէն դուրս մնալ, Հարիւրապետ Կրէյլմ, և չեմ հասկնար միտքդ: Խօսքդ կը փոխեալ դուն: Ըսիր թէ Յիսուս մեռաւ, որպէս զի մենք երկինք երթանք: Ինչո՞ւ պիտի չկրնանք երթալ:»

«Դուն կրնաս—և անշուշտ պիտի երթաս:»

«Ուրեմն դուք ալ կրնաք, այնպէս չէ՞:»

«Եթէ ուզեմ, կարծեմ կրնամ:»

«Միթէ չէ՞ք ուզեր:»

«Սորհած չեմ բնաւ:»

Էտկար շուարուն երեւոյթ մը առաւ: Բայց վստահութիւն ունէր իր Հարիւրապետին վրայ, և գիտէր թէ, եթէ անոր խօսքերը երբեմն միթիւն կ'ըլլային, պատճառը սա էր որ ան մեծ էր և իրմէ շատ աւելի բան գիտէր:

«Վաղը բժիշկս պիտի գայ,» ըսաւ երկար լռութենէ մը ետքը: «Երկու շաբաթն անգամ մը լոնտոնէ կու գայ զիս տեսնել: Ուստի վաղ առաւօտ հոս պիտի չըլլամ: Շատ ազնիւ մարդ-

է, բայց շատ կը հրմշտկէ զիս, և միշտ կը մեկնի ըսելով, 'Ոգեւորուելու ես, տղաս': Իբր թէ քիչ գրգռած ըլլար զիս հրելով ու ցնցելով:»

«Ի՞նչպէս կրնայ օգնել քեզի, կը կարծէ:»

«Անգամ մը հօրս ըսաւ թէ բնաւ արդելք մը չկայ որ ես մեծնամ, առողջ մարդ մը ըլլամ: Միայն գրգռուելու և զուարճանալու պէտք ունիմ: Հայրս ալ իր զբօսանաւով պտըտցուց զիս ամէն կողմ: Բայց ես չողբաւորուեցայ բնաւ և ճամբորդութիւնը չաւարտած՝ ձանձրացայ:»

«Դժուար է քեզ դոհացնել, տղայ:»

«Հիմա ոչ, Հարիւրապետ Կրէյլմ: Ձանձրոյթի այդ զգացումը անցաւ գրեթէ: Հիմա սա Բարի Լուրիս ամբողջութիւնն հասկընայի՛:»

Այս անգամ աւելի երկար ժամանակամիջոց մը անցաւ մինչև էտկար ու իր բարեկամը նորէն զիրար գտան: Օրերը փոթորկալից էին և ծովափ գացող չկար բաց ի քանի մը հոգիներէ, որոնք հովէ ու անձրեւէ չեն ազդուիր, կը կարծէին:

Հարիւրապետ Կրէյլմ սրտին նեղութենէն վեր վար կը քալէր Րոյլը Պանդոկի իր հանգըստաւետ, յարկաբաժնին մէջ:

«Հոս բնակութիւնս բաւական տեւեց Փա՛ռք:

Աստուծոյ, արձակուրդս լինալու վրայ է: Ունէ գործ ասկէ աւելի աղէկ է: Սակայն ո՞րքան զգուած եմ անոնցմէ, որոնց հետ ըլլալ պիտի ստիպուիմ: Կը խորհիմ հրաժարիլ, սակայն ի՞նչ պիտի ընեմ այնուհետեւ: Ի՞նչ բան զիս հոս կը պահէ՝ չեմ գիտեր, արդեօք այն տղա՞ն է: Կ'արժէ գիրք մը գրել անոր վրայ: Կարծեմ լաւ կ'ըլլար որ մեռնէր, բայց կ'երեւի թէ կեանքի հետ նոր պայմանագիր կնքած է: Կ'երեւակայեմ հօրը բարկութիւնը, երբ վերադառնայ ու իմանայ թէ ի՞նչ նիւթ կ'զբաղեցնէ տղուն միտքը: Արդեօք ես անոր ուսուցի՞չը պիտի համարուիմ:»

Այս մտածումը այնչափ ծիծաղաշարժ թուեցաւ որ Հարիւրապետ Կրէյլըմ քրքիչ մը արծակեց բոլոր սրտով: Սակայն պարապութիւն մը կար քրքիչին մէջ, որու անմիջապէս հառաչ մը յաջորդեց:

ԳԼՈՒԽ Ե

Պրոթըն Մէյները

«Ազնիւ բարեկամս,

«Կ'ուզեմ որ դաք տեսնէք զիս: Դայեակը կ'ըսէ թէ դուք այս նեղութիւնը յանձն պիտի չառնէք, բայց ես վստահ եմ թէ պիտի առնէք: Դուրս չեմ կրնար ելլել, ինչու որ շատ կ'անձրեւէ: Շատ երջանիկ եմ: Հօրս գրեցի և ամէն բան պատմեցի անոր: Դայեակը շատ բարկացաւ, բայց կ'ըսէ թէ կը բարկանայ, ինչու որ գիտէ թէ հայրը պիտի բարկանայ: Չեմ հասկընար ի՞նչ ըսել կ'ուզէ, և կ'ուզեմ որ բացատրէք ինձի: Խնդրեմ, շուտ եկէք: Տրոփաբքը ինձի ուրիշ բաներ ալ ըսաւ:

«Սիրալիւ բարեկամդ

«Էտկար Ուալէս»

Մէկ երկու օր ետքը ճաշի ժամանակ այս նամակը Հարիւրապետ Կրէյլմի յանձնուեցաւ: Ժամ մը ետքը Հարիւրապետը անձրեւազգեստն

Հագնելով ճամբայ ելաւ դէպ ի Պրոթըն Մէյնըր։ Անձրեւազգեստին մէկ գրպանէն ջերանոցի խաղողի ծրար մը կ'երեւէր, միւսէն ալ ֆրանսական շաքարի ծրար մը։

Գտաւ էտկարը բազմոցի մը վրայ ճոխապէս զարդարուած սրահի մը մէջ, որ ապարանքը շրջապատող գեղեցիկ ծառաստանին կը նայէր։

Էտկար ճառագայթող դէմքով մը իր փոքրիկ ձեռքը երկարեց հիւրին, ըսելով,

«Գիտէի թէ պիտի գաք։ Ո՛րչափ կարօտցայ ձեզ։ Շատ բան ունիմ պատմելու։ Սա հօրս բազկաթոռն է — շատ հանգիստ կ'ըլլաք հոն — նստէք, թէև ոչ մէկու, նոյն իսկ բժիշկիս, թոյլ կու տամ նստիլ հոն։»

Հարիւրապետ Կրէյլմ նստաւ ժպտելով, ապա հանեց իր նուէրները և էտկարի դէմքը նորէն փայլեցաւ։

«Դուք բարի բարեկամ էք», ըսաւ դուարձալի չեշտով՝ ձեռքերը դէպ ի ծրարները երկարելով։ «Գիտէ՞ք, դուք հոս — լոկ ինծի համար եկող — առաջին անգամ անցելուն էք։ Հիմա դէմ առ դէմ պիտի խօսակցինք երկու պարոններու պէս։ Նախ պիտի խօսինք, յետոյ հօրս պէս թէյ պիտի խմենք։ Արդեօք սփռձ կը նախընտրէի՞ք։ Սեղանապետ Սիմընտղի պատուիրեցի որ երթայ ամենահամեղ խմորեղէններ գնէ և ափսէով մը մեղի մատուցանէ։

Կ'ուզեմ դիտել ձեզ երբ թէյ կը խմէք հօրս բարեկամներուն պէս, որոնց շատ հաճելի է հոս հաւաքուիլ թէյի համար։»

«Շնորհակալ եմ», ըսաւ Հարիւրապետ Կրէյլմ լրջօրէն, թէև առանց իր կամքին՝ աչքերը փայլեցնելով։ «Շատ հաճելի պիտի ըլլայ այդ։ Ըսէ նայիմ, ի՞նչ ըրիր այս փոթորիկներուն ժամանակ։ Մահու չափ ձանձրացա՞ր։»

«Ոչ, ոչ», ըսաւ էտկար փութով, ազդուապէս դէպ առաջ ծոկելով և կապոյտ աչքերը յուզումէն փայլեցնելով։ «Յիսուսը ճանչնալ սորվեցայ։ Կ'ուզէ՞ք մտիկ ընել։»

Հարիւրապետ Կրէյլմ աւելի հանգիստ դիրք մը առաւ կրնակը տալով աթոռին որու վրայ նստած էր, և ոտքը ոտքին վրայ դրաւ՝ պատասխանելով,

«Շատ կ'ուզեմ, էտկար։»

«Ինծի օգնողը բժիշկու եղաւ։ Երբ եկաւ զիս հրել մշտել, ըսի անոր, «Յաւալի չէ՞, տոքթոր, որ Յիսուս հոս չէ։ Ինք պիտի առողջացնէր զիս առանց այս յոգնեցուցիչ հրմշտուքին։ Արդեօք դուք տեղեկութիւն ունի՞ք անոր վրայ։» Ըսաւ թէ ունի, ու նստաւ շատ բան պատմեց ինծի — ճիշտ ինչպէս դուք կը պատմէիք։ Ըսաւ թէ անոր խօսելու եմ, իբր թէ աթոռիս քով կայնած ըլլար, վասն զի ի-

բօք հոն է ինք, բայց ես չեմ տեսներ: Յետոյ ծնրադրեց հոս գորգին վրայ — ճիշտ իմ ուձեր մէջտեղը — և խօսեցաւ անոր: Ապա ինծի հարցուց թէ կ'ուզե՞մ արդեօք խօսիլ անոր: Ես ալ խօսեցայ քանի մը ըոպէ ետքը: Նախ ամէցայ քիչ մը: »

« Եւ ի՞նչ ըսիր, զաւակս: »

« Ըսի, Սիրելի Յիսուս, կը յուսամ թէ ինծի պիտի ներես քեզի խօսելուս համար, ինչու որ գիտեմ թէ դուն զարմանալի մէկն ես: Բայց իմ Բարի Լուս ինծի կ'ըսէ թէ դուն շատ բարի ես տղայոց: Ուստի գիտեմ որ ինծի մտիկ պիտի ընես: Կ'ուզեմ շատ շնորհակալ ըլլալ որ ինծի համար մեռար, և ուրախ եմ որ գիտեմ թէ ես մեղաւոր եմ, ինչու որ դուն մեղաւորները կը սիրես: Քեզ լաւ չեմ ճանչնար դեռ, բայց կը սիրեմ: Կը հաճի՞ս ինծի բարեկամ ըլլալ և խօսիլ ինծի երբ առանձին ու անմխիթար զգամ: Կարծեմ, այս էր ըսածս: Յիշեցի թէ նամակ մը զրկեցի իրեն և հարցուցի թէ գոհ եղա՞ւ: Կարծեմ այս էր ամէնը: »

« Յետոյ ի՞նչ եղաւ: »

« Յետոյ բժիշկս ուրիշ բաներ ալ ըսաւ ինծի: Երեւակայեցէ՛ք: Կրնամ Տէր Յիսուսէ խնդրել ի՞նչ որ ուզեմ: Եւ եթէ ինծի համար բարի է, կու տա՞յ ինծի: Կարծեմ:

դուք ալ գիտէք, այնպէս չէ՞, Հարիւրապետ: »

« Կարծեմ գիտեմ: »

« Բայց սիրուն չէ՞: Եւ ի՞նչ բաներ, ի՞նչ բաներ խնդրեցի: Կարգ մը բաներ տուաւ արդէն: Խնդրեցի որ Սարայի մօր լուացքի գործ տայ — Սարա մեր սպասուհիներէն մէկն է որ շատ լաւ կը վարուի ինծի հետ, և մայրն այնչափ աղքատ է որ միայն Կիրակի օրեր կրնայ միս ուտել — և երէկ Յիսուս տիկին մը զրկեց որ անոր քիչ մը գործ տուաւ — Սարա այս առտու ըսաւ ինծի: Խնդրեցի որ գտնէ սև կատուի ձագը ու տուն զրկէ, և չթողու որ հայրը բարկանայ ինծի, դայեակն ըսաւ թէ պիտի բարկանայ: Դարձեալ, խնդրեցի որ ձեզ զրկէ տեսնել զիս այսօր — դայեակն ըսաւ թէ դուք այս յոգնութիւնն յանձն պիտի չառնէք — և յետոյ խօսեցայ խոհարարին վրայ, որ ինծի բրնձի փութինկ կը զրկէ կէսօրուան ճաշի համար և կ'ըսէ թէ պղտիկ տղայոց աղէկ է, թէ և գիտէ թէ բնաւ չեմ սիրեր: Յիսուսի աղաչեցի որ բրնձն աւրուի, որպէս զի խոհարարը չկրնայ եփել: Յետոյ յիշեցի Սիմընագի եղբոր որդին, որու ոտքը կոտրեցաւ և որ ստիպուեցաւ նաւաստութենէ հրաժարիլ՝ նշանածին աչքէն ելլելով: Ուստի խնդրեցի որ կակղացնէ օրիորդին սիրտը: Չեմ կրնար ամէն բան պատ-

մել: Անդադար կը խօսիմ անոր, և ամէնէն աղէկը ի՛նչ է՝ գիտես: Բնաւ չձանձրանար մըտիկ ընելէ և միշտ իմ քովս է, ինչպէս կ'ըսէ բժիշկը:»

«Եւ ի՞նչպէս գտաւ քեզ բժիշկը: Աւելի աղէ՞կ:»

«Այո, շատ աւելի աղէկ: Կ'ըսէ թէ գտած եմ վերջապէս զիս աղէկցնող դեղը: Չեմ հասկնար ճիշտ ի՛նչ ըսել ուղեց, դուք կը հասկնա՞ք:»

«Կարծեմ ըսել ուղեց թէ քեզ հետաքրքրող բան մը գտած ես, զաւակս:»

«Այո, հիմա ներսիդիս յոգնութիւն, ձանձրոյթ չեմ գգար: Այս է կեանքիս ամենամեծ անակնկալը: Երանի՛ թէ մէկը աւելի կանուխ յայտնէր ինծի այս բանը: Յետոյ, Հարիւրապետ Կրէյմ, կը տեսնեմ թէ կրնամ Յիսուսի հաճելի բաներ ընել: Ինք կ'ուզէ որ համբերող ըլլամ և դայեակին՝ 'կախերես' չըսեմ ու դեղերս չնետեմ, երբ լեղի են: Կ'ուզէ որ, որչափ կարելի է, իրեն պէս մեծնամ, և հարկաւ այս բաւական աշխատութիւն կու տայ ինծի, ինչու որ բան մը ընելէ առաջ կ'ստիպուիմ շատ անգամ կենալ ու մտածել: Առաջ կը ջանայի բարի ըլլալ, ինչու որ օրիորդն այդպէս կ'ուզէր: Բայց հիմա գիտեմ թէ իմ չարութիւնս կը տիրեցնէ ու կը վշտացնէ զինք: Եւ ես չեմ ուզեր տրտմեցնել, կը սիրեմ զինք:»

Էտկար երջանկութեան հառաչ մը արձակելով կրնակի բարձերուն կրթնեցաւ յոգնութիւն առնելու համար: Իսկ Հարիւրապետ Կրէյմը պատուհանէն դուրս կը նայէր մտածկոտութեամբ:

«Ինծի կը թուի թէ, Էտկար, դուն շատ աւելի բան գիտես հիմա քան այս աշխարհի մարդոց շատ շատերը: Գրպանիս մէջ բան մը ևս ունիմ քեզի համար: Շարաթէ մը պիտի մեկնիմ, զօրագունդիս պիտի միանամ: Ուստի խորհեցայ քեզի ամբողջ մէկ օրինակը տալ Բարի Լուրին, ինչպէս կը կոչես դուն: Եթէ հայրդ չսիրէ, թող առնէ քեզմէ, երբ դայ: Հիմա գլխուդ մէջ դուն բան մը ունիս զոր ոչ ոք կարող է դիւրաւ առնել, և եթէ այն երջանիկ կ'ընէ կեանքդ, անդթութիւն է քեզ անկէ զրկել: Դայեակիդ ըսէ թէ ես տուի քեզի, և թէ ներկայ պարագաներուն մէջ լաւ է որ քովդ մնայ:»

Հարիւրապետ Կրէյմը Նոր Կտակարան մը դրաւ տղուն ձեռքը: Փառակազմ էր այն, Ռուսական կաշիով, և երբ Էտկար հասկցաւ թէ ի՛նչ էր, դէմքը ճառագայթեց բոլորովին:

«Դուք շատ ազնիւ էք ինծի հանդէպ: Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ պիտի ընեմ, երբ երթաք: Երանի՛ թէ չերթայիք, Նայեցէք, դուք գիտէք բոլոր այս բաները և կրնանք մէկտեղ

խօսիլ անոնց վրայ: Եթէ երթաք, մէկը պիտի չունենամ: Բժիշկս պիտի չգայ երկար ժամանակ: Կը բարկանա՞ք եթէ Տէր Յիսուսէ խնդրեմ որ ձեզ հոս կեցնէ:»

«Չխնդրես, աւելի աղէկ: Նայէ, Էտկար: Կը կարծեմ թէ օդը բացուելու վրայ է: Ահա արեւը կը ծագի նորէն: Եթէ վաղը օդը լաւ ըլլայ, կ'ուզե՞ս ծովափը գալ:»

«Այո,» ըսաւ Էտկար գոհունակութեամբ և իր նոր գանձը թղթատելով: «Կը յուսամ գալ և ձեզ ալ հոն գտնել:»

«Հաւանականաբար, բայց հիմա պէտք է որ մեկնիմ:»

«Սպասեցէք ըսպէ մը: Կը հաճի՞ք զարնել սա զանգակը, խնդրեմ: Չեմ կրնար ոտքի ելլել:»

Իսկոյն պատկառելի մարդ մը ներս եկաւ, ձեռքը թէյի ափսէով: Էտկար մեծ մարդու յատուկ բոլոր լրջութեամբ թէյ մատուց իր բարեկամին: Հարիւրապետ Կրէյլը ալ ընդունեցաւ նոյնքան լրջութեամբ: Ապա Էտկար փոքրիկ ձեռքով ցոյց տալով իր բարեկամը՝ սապէս ըսաւ սպասաւորին.

«Սիմընտզ, այս իմ բարեկամս է: Տեսած չէիր զայն: Իմ շատ հին և պատուական բարեկամս է: Ես զինք շատ աւելի կը սիրեմ այն բարեկամներէն որ դուն ու դայ»

Կալը կը ջանաք ինծի համար գտնել: Ես ընտրեցի զինք — կամ գէթ երկուքս մէկտեղ ընտրեցինք իրար, այնպէս չէ՞, Հարիւրապետ:»

«Շիտակ է, Էտկար:»

«Նայէ, Սիմընտզ, Հարիւրապետ Կրէյլըմ ինծի բերած է փառաւոր Բարի Լուր մը, որ իմ ունեցածէս շատ աւելի բան կը պարուհակէ: Եւ, գիտես, Հարիւրապետ Կրէյլըմ է որ զիս երջանիկ ըրաւ վերջապէս: Ուստի պէտք է որ անոր շնորհակալ ըլլաս: Միշտ կ'ըսէիր թէ երանի՜ թէ այսքան դժբախտ չըլլաս: Ինք է որ ինծի առաջին անգամ խօսեցաւ Յիսուսի վրայ:»

Ծերուկ սպասաւորը բարութեամբ ժպտեցաւ տղուն:

«Կը ներէք, տէր, նախորդ վիճակին նայեցելով հիմա շատ լաւ է,» ըսաւ և անշուշտ մեկնեցաւ: Քանի մը ըսպէ յետոյ Հարիւրապետն ալ հրաժեշտ առաւ:

Մարդուն միտքը շատ զբաղ էր քաղաք երթալու պահուն:

«Ջարմանալի՜ բան՝ տղու մը հոգին գոհացնելու համար,» ըսաւ ինքնիրեն: «Պիտի տեւէ՞ արդեօք և — ենթադրելով թէ ես ալ հաւատամ — կարելի է՞ արդեօք որ իմս ալ գոհացնէ:»

ԳԼՈՒԽ 2

Օդը բացուեցաւ, և շատ քիչ էին այն առաւօտները երբ երիտասարդ զինուորն ու պզտիկ տղան չէին միանար ծովափին վրայ: Երբեմն էտկար կը խնդրէր գլուխ մը բանալ իր Նոր Կտակարանէն ու կարդալ: Յետոյ եռանդուն խօսակցութիւն մը կ'ըլլար: Գոնէ, եթէ եռանդը լոկ տղուն կողմէ ալ ըլլար: Հարիւրապետ Կրէյլմ գէր զգացներ, և յարուցուած խնդիրներն ու ձեռք բերուած եզրակացութիւնները զարմանալի կերպով նոր ու վճռական կը գտնէր:

Բայց վերջին առաւօտն եկաւ, և էտկարի պայծառ գէմքը սկսաւ տխրիլ մեկնումի ժամուն մօտենալուն համար:

«Երբեմն պիտի գրէ՞ք ինծի, Հարիւրապետ Կրէյլմ: Ես միշտ ձեր վրայ պիտի խորհիմ:»

«Կը խոստանամ երբեմն գրել, տղաս:»

«Եւ, Հարիւրապետ Կրէյլմ, վերջերս շատ չիոթ է միտքս — չեմ հասկնար լաւ — և տխուր եմ:»

Հոս կանգ առաւ էտկար, իր բարեկամին երեսն ի վեր նայեցաւ կարօտով, և յետոյ գլուխն երերցուց տխրութեամբ:

«Ինչ կայ, տղաս», հարցուց Հարիւրապետ Կրէյլմ զարմացումով:

էտկար իր փոքրիկ ձեռքը դրաւ ուսին վրայ կեցող զօրաւոր ձեռքին մէջ և ըսաւ,

«Ինչո՞ւ այսպէս տխուր էք դուք որ այսքան բան գիտէք Յիսուսի վրայ: Ես երբեք այդպէս պիտի չըլլայի, եթէ աւելի առաջ գիտեցած ըլլայի ասոնք: Եւ սակայն դուք ինծի չափ տխուր ու տրտում էիք:»

«Ասոնք ինծի նորութիւն չեն, ինչպէս ենք ղեզի, էտկար:»

Հարիւրապետին ձայնը վարանում կը մատնէր: Չէր ուզեր որ իր վրայ տղուն վստահութիւնը խախտէր, միւս կողմէ ստիպուած էր բուն ճշմարտութիւնն ըսել անոր:

«Ես այս ամէնը մոռցած էի, տղաս: Ասոնք ինծի այնպէս չեն ազդեր, ինչպէս կ'ազդեն ղեզի: Յանցանքն իմն է, կարծեմ: Դուն արդէն իսկ շատ աւելի տեղեակ ես անոնց քան ես:»

«Ինչո՞ւ», ըսաւ էտկար աչքերը բանալով: «Այս ամէնը դուք ըսիք ինծի: Եւ դուք բացատրեցիք գեղեցկապէս բոլոր խրթնութիւնները, Ինչո՞ւ, Հարիւրապետ Կրէյլմ: Եթէ

գուք չըլլայիք, ես բնաւ տեղեկութիւն պիտի չունենայի Յիսուսի վրայ:»

«Խնդիրը մեր անոր վրայ տեղեկութիւն ունենալուն մէջ չկայանար, Էտկար: Մենք ամէնս ալ որ կը պարծինք թէ Քրիստոնեայ ենք՝ գիտենք գլխաւոր բաները Յիսուսի վրայ: Բայց շատերս օգուտ մը չենք քաղեր ատկէ: Այդ պզտիկ գլուխդ մի յոգնեցներ ինծի համար: Դուն քու հաւատքովդ երջանիկ տղայ մըն ես: Այդպէս շարունակէ և երբ քու նոր Բարեկամիդ աղօթես, մի մոռնար զիս:»

Էտկար գլխով հաստատական պատասխան տուաւ և յարեց. «Ան ձեր վրայ ամէն բան գիտէ, Հարիւրապետ Կրէյլմ: Ես ամէն բան ըսած եմ: Պիտի խնդրեմ որ ձեզ աւելի երջանիկ ընէ, և պիտի ընէ անշուշտ: Ոհ, պիտի երթա՞ք վերջապէս, Հարիւրապետ Կրէյլմ:»

Եւ թէև վայրը ծովափն էր, երիտասարդ զինուորը չամչցաւ ծովը ու գրկուիլ վզին փաթթուող երկու փոքրիկ թեւերով և իր արեւէն այրած աշտերուն վրայ ընդունիլ երկու փոքր գողգողուն շուրթներու համբոյրները:

«Երթա՞ք բարով: Պիտի ջանամ չտրտմիլ: Հիմա շատ հոգ չեմ ըներ յուսախաբութիւններու համար: Բայց ձեզ բնաւ, թեալ պիտի չմոռնամ:»

Մինչ կը հեռանար Հարիւրապետը, անոր

ականջներուն մէջ կ'արձագանգէր խեղճ Էտկարի այս վերջին խօսքը, «Չեղ բնաւ, թեալ պիտի չմոռնամ:» Ան սկսաւ մտածել թէ ի՞նչ պիտի ըսէին իր սպայ ընկերները, եթէ գիտնային թէ որո՞ւ հետ անցուց իր արձակուրդին վերջին մասը:

«Ի՞նչ», ըսաւ մրմնջելով, «ես այդ տղուն հաւատքին ու երջանկութեան կը նախանձիմ, մինչեւ իսկ տրամադիր եմ անոր օրինակին հետեւիլ: Ինչ որ գտած է ան՝ կրօնք մը չէ, այլ իրական Անձ մը, որ ահագին տարբերութիւն կ'ընէ:»

Հարիւրապետ Կրէյլմ իր գունդին միացաւ և սկսաւ հին դրութեամբ ապրիլ: Բայց տարօրինակ հաճոյքով կ'սպասէր Էտկարէ եկող նամակներուն, և ի զուր կը ջանար խեղդել իր սրտին անհանգստութիւնն ու խռովքը: Իրիկուն մը այդ տարօրինակ նամակներէն մին ստանալէ ետեւ, իր սենեակը քաշուեցաւ մըտքին մէջ հաստատուն նպատակ մը ունենալով, այն է՝ միանգամ ընդ միշտ վճռել թէ այս կրօնքը իր հոգին գոհացնող բան մը ունի՞ թէ ոչ լոկ անմեղ տղայոց ու տկար և զիւրահաւան կիներու յարմար է:

«Այլեւս չեմ կրնար տոկալ այս անձկալից մտածումներուն», ըսաւ ինքնիրեն բարկութեամբ: «Չեմ կրնար ըսել թէ այս ո՞րքան

կ'զբաղեցնէ միտքս, ի՛նչ ալ ընեմ, չեմ կրնար միտքէս հանել, գիշեր ցորեկ հանգիստ չունիմ»

Յետոյ նորէն բացաւ իր առջև տղուն նստակը.

«Սիրելի, սիրելի բարեկամս,

«Շատ ուրախացայ սիրուն նամակդ ստանալով: Կը սիրեմ լսել փողերու, զինուորներու և խելացի ձիուդ վրայ: Այնչափ արագ կ'աղէկնամ որ բժիշկս գրեց թէ թերեւս պիտի կրնամ քիչ ատենէն ձի նստիլ փոխանակ կառքով հոս հոն տարուելու: Ի՛նչ աղուոր պիտի ըլլայ այդ: Սիրելի հայրս շատ հիւանդ է: Այն օրէն ի վեր երբ գրեցի անոր թէ ի՛նչ Բարի Լուր մը գտայ՝ չգրեց բնաւ: Դայեակին գրելով պատուիրած է որ չյանդիմանէ զիս: Ինչու որ քիչ ատենէն պիտի մոռնամ ամէնը: Ձեմ հասկնար թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզէ, դուք կը հասկնա՞ք: Ափրիկէի մէջ տենդի մը բռնուած է: Տէր Յիսուսի կ'աղօթեմ որ առողջացնէ և շուտով ետ ղրկէ զայն: Սիրելի Հարիւրապետ, հիմա աւելի երջանիկ չէ՞ք: Ես ամէն օր աւելի երջանիկ կ'ըլլամ: Ձեզի համար կը խօսիմ Յիսուսի և կ'զգամ թէ շատ կը ցաւի ձեզի համար ալ: Ինք կ'ուզէ որ մարդիկ երջանիկ ըլլան: Այսպէս կ'ըսէ Բարի Լուրս: Ըսի՞ք ա-

նոր թէ ի՛նչ ունիք: Կարծեմ ըսած էք: Բան մը չկայ զոր չկրնայ ընել: Կա՞յ: Ամէնէն զարմանալի բանը որ ինծի ըրաւ՝ զմեկիս գիւտն է: Չմեկիս հօրս նուէրն էր, իմ անունս կը կրէր իր վրայ և կորսուած էր ամիսներէ ի վեր: Երբ իմացայ թէ ինչ որ ուզեմ՝ կու տայ, խնդրեցի որ գտնէ զայն: Դայեակին ըսի թէ պիտի գտնեմ, բայց խնդաց վրաս: Եւ երէկ Րէքս ինծի բերաւ զայն իր բերնով: Պարտէզին մէջ գտած էր չոր տերեւներու դէզի մը տակ: Յիսուս ըսած էր Րէքսի թէ ո՛ւր կը գտնուի այն: Ինք գիտէ թէ Րէքս ո՛րչափ կը սիրէ բան գտնել: Րէքս շատ երջանիկ եղաւ, նմանապէս ես: Դայեակը կ'ըսէ թէ ա՛լ մի գրեր:

«Ձեզ սիրող բարեկամդ

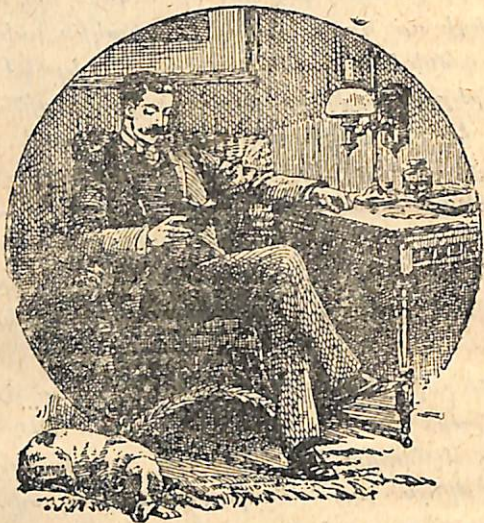
«Էտկար»

«Ես ըսի՞ Անոր թէ ի՛նչ է իմ ցաւս: Հարկաւ չըսի: Ես ալ չեմ գիտեր որ: Եթէ սա Գիրքը ճշմարիտ է, հանգիստ պիտի չըլլամ բնաւ մինչև ըսեմ Անոր: Եւ ես հոգւովս կը հաւատամ ասոր ճշմարտութեան: Դժուարու թիւնը սակայն գործի սկսելն է: Էտկար դիւրութեամբ ըրաւ այս բանը: Եթէ մարդ կարեւնայ նորէն տղայ ըլլալ, կը դիւրանայ գործը, բայց որովհետեւ չեմ—»

Հոս ոտքի ելաւ Հարիւրապետ Կրէյմս: Ձեռքը Սուրբ Գիրք մը ունէր և անտարբե-

բութեամբ կը թղթատէր էջերը: Բայց ահա իր աչքերուն առջև եկան սա բառերը, որոնք անոր հոգիին մինչեւ խորերը թափանցեցին.

«Եթէ դարձի չգաք և տղոց պէս չըլլաք, երկինքի թագաւորութիւնը բնաւ պիտի չմտնէք:»

«Ուստի ով որ իր անձը այս տղուն պէս խոնարհեցնէ, ան է մեծ երկինքի թագաւորութեան մէջ:»

Մտածեց երկար ատեն: Երբ կէսգիշեր եղաւ, ծունկի վրայ եկաւ ու աղաղակեց,

«Կը հաւատամ, Տէր, օգնէ իմ անհաւատութեանս:»

ԳԼՈՒԽ Է

«Սիրելի բարեկամս,

«Նեղութեան մէջ եմ: Լացի ամբողջ օրը: Հայրս, սիրելի հայրս, մեռեր է և ա՛յլ պիտի չտեսնեմ զինք մինչեւ երկինք երթամ: Դայեալ կը երէկ իմացաւ, և այսօր բժիշկս զիս տեսնել եկաւ, նաև հօրաքոյրս զոր չէի ճանչնար, ինչու որ հայրս անոր արգիլած էր զիս տեսնել, բայց հօրս քով գտնուեցաւ անոր մահուան ժամուն, ինչու որ ետ գալու պահուն մինչեւ Փլիմըթհ հասաւ ու հոն մեռաւ: Հօրաքոյրս կը ճանչնայ և կը սիրէ Տէրը ինծի և ձեզի պէս, և ուրախ եմ որ հիմա երջանիկ էք դուք ալ: Հօրաքոյրս ինծի տուաւ նամակ մը, զոր հայրս սկսած է գրել ինծի ու չէ կրցած լմնցնել: Հայրս անոր պատուիրներ է զիս իր քով առնել, և կամ գալ ու ինծի հետ բնակիլ: Ուստի ինք հոս եկաւ, վասն զի ես չեմ ուզեր մեկնիլ: Հօրաքոյրս կ'ըսէ թէ կրնամ ձեզի ղրկել հօրս նամակը: Ըսի թէ հօրմէս ետքը ձեզ կը սիրեմ: Ինք ըսաւ թէ պիտի ուզէք տեսնել նամակը և

Թէ աւելի լաւ պիտի հասկնաք զայն, եթէ տեսնէք իմ նամակս ալ, զոր հայրս իր բարձին տակ կը պահէր և հօրաքոյրիս տուաւ երբ պիտի մեռնէր: Ես այս բաներն աղէկ չեմ հասկընար, բայց ձեզի կը զրկեմ երկու նամակն ալ: Զիս տեսնել պիտի դա՞ք: Իրօք շատ նեղուեցայ հօրս մահուան համար, բայց Յիսուսի ըսի, և հանդարտ նստած եմ, ու ինք զիս կը մխիթարէ:

«Զեզ սիրող բարեկամդ
«Էտկար:»

Ահաւասիկ նամակը զոր էտկար իր հօրը գրած էր.

«Սիրելի հայրս,

«Այսօր շատ բան ունիմ քեզի պատմելու: Եւ ուրախ պիտի ըլլաս, եթէ գիտնաս թէ վերջապէս երջանիկ եմ հիմա: Ես դուայ ամէնէն զարմանալի գիրքը, որ Բարի Լուր կը նշանակէ, և ամբողջովին ճշմարիտ է: Ծովէն եկաւ և մէքս բերաւ ինծի իր բերնով, Հարիւրապետ կրէյժմ ալ շատ բան յայտնեց յետոյ: Երանի՛ թէ կարենայի քեզի պատմել անոր պարունակութիւնը, բայց չեմ կրնար այնչափ բան գրել: Աքանչելի Մարդ մը կայ, այնչափ բարի ու ազնիւ: Սիրեցի զայն, երբ կարդացի իր վրայ: Եւ ինք իրօք ողջ էր ատեն մը, բայց սպան-

նուեցաւ ու նորէն կենդանացաւ ետքը, ինչու որ ոչ մէկը իրաւունք ունէր զայն սպաննելու: Աստուած էր ան, և երկինք համբարձաւ, բայց ոչ միայն կը մնայ հոն, այլեւ կը պտըտի ամբողջ աշխարհ: Բայց մենք չենք տեսներ զինք: Ամէն մարդ կը սիրէ, կը սիրէ զիս, կը սիրէ քեզ ալ: Անունն է Տէր Յիսուս: Լսա՞՞ծ ես իր վրայ, հայր, ինչու որ բնաւ բան մը ըսած չես ինծի: Հարիւրապետ բարեկամս ամէն բան պատմեց անոր վրայ: Թէ ի՛նչպէս մեռաւ, ինչու որ կ'ուզէր որ մենք գեղեցիկ տեղ մը երթանք երկինքը, ուր պիտի չկրնայինք երթալ, եթէ ինք չմեռնէր: Հոգ չըրաւ թէ ո՛րչափ վիշտ ու չարչարանք կրեց, գիտնալով թէ կրցաւ մեզ երջանիկ ընել իր չարչարանքին միջոցով: Կ'ուզէ որ մենք խօսինք Իրեն, և միշտ մօտիկ կ'ընէ: Տր. Փարքըր կ'ըսէ թէ Ան ինծի կու տայ ի՛նչ որ խնդրեմ, եթէ օգտակար է: Իմ Բարի Լուրս կ'ըսէ թէ Ան կը սիրէ մեղաւորները, և ես ու Հարիւրապետս ալ մեղաւոր ենք: Դուն ալ մեղաւոր ես, հայր: Կը յուսամ թէ ես, ինչու որ Յիսուս մեղաւորներու համար մեռաւ: Ի՛նչ աղուոր է ամէն բան ըսել Յիսուսի: Ես ամէն բան կ'ըսեմ անոր, և բնաւ առանձնութիւն չեմ զգար: Ինք կը սիրէ զիս, կ'զգամ թէ կը սիրէ: Դայեակը կ'ըսէ թէ պիտի բարկանաս ինծի: Պիտի չբարկանաս, չէ՞,

հայր: Չըսեր թէ ինչո՞ւ պիտի բարկանաս: Ի՞նչ եղբորաղջկան աղջիկը ամուսին մը ունի հիմա: Մեր պահապանին որդին է: Սիմընոսէ կ'ըսէ թէ շատ խելացի աղջիկ է: Բէքս պզտիկ վառեակ մը սպաննեց երէկ: Պոպ ծեծեց զայն, և լալով ինծի եկաւ: Շունն ալ մեղաւոր կ'ըսուի, հայր: Կը յուսամ որ աղուոր երկար նամակ մը պիտի գրես և ալ շատ պիտի չուշանաս ու գաս:

«Քեզ սիրող որդիդ

«Էտկար:»

Հօրը նամակը սա էր.

«Ամենասիրելի զաւակս,

«Երկար ժամանակէ ի վեր կը փափաքիմ՝ քեզի գրել: Երեք նամակ գրեցի ու պատուեցի, չորրորդ մը հօրաքոյրդ չուգեց ղրկել: Հիմա նոր մը կ'սկսիմ: Խեղճ հայրդ շատ հիւանդ է, էտկար, և կը վախնամ որ ա՛լ պիտի չտեսնես զիս: Քու վերջին նամակդ առի, և կրկին կրկին կարգացի: Շատ ուրախ եմ որ Տր. Փարքըր կ'ըսէ թէ տղաս աւելի առողջ ու ու գեւորուած է: Կը յուսամ որ պիտի մեծնաս ու զօրաւոր մարդ մը ըլլաս, և պիտի կրնաս կեանքդ աւելի լաւ կառավարել քան կրցաւ քու հայրդ, էտկար: Կ'զգամ թէ ես սխալ ըրի: Մարդ չկրնար զայս իմանալ մինչև մահուան անկողին իյնայ:

«Այո, հաւատա ի՛նչ բանի և որո՞ւ որ կ'ուզես, էտկար: Իմ զաւանանքս զիս երջանիկ չըրաւ, թող քուկդ ընէ քեզ: Ես քեզի չխօսեցայ բնաւ այն բաներուն վրայ որոնք հիմա քու պզտիկ գլուխդ լեցուցած են, ինչու որ———ոչ, աւելի չեմ գրեր: Յիշէ զիս սիրով և երբ աղօթես՝ մի մոռնար զիս: Պատուէր մը ունիմ քեզի, ճշտութեամբ կատարես: Այրէ գրատանս մէջ գտնուող ամէն գիրք և ամէն ձեռագիր, բոլոր նամակներս ու բոլոր ծանօթագրութիւններս անխտիր:

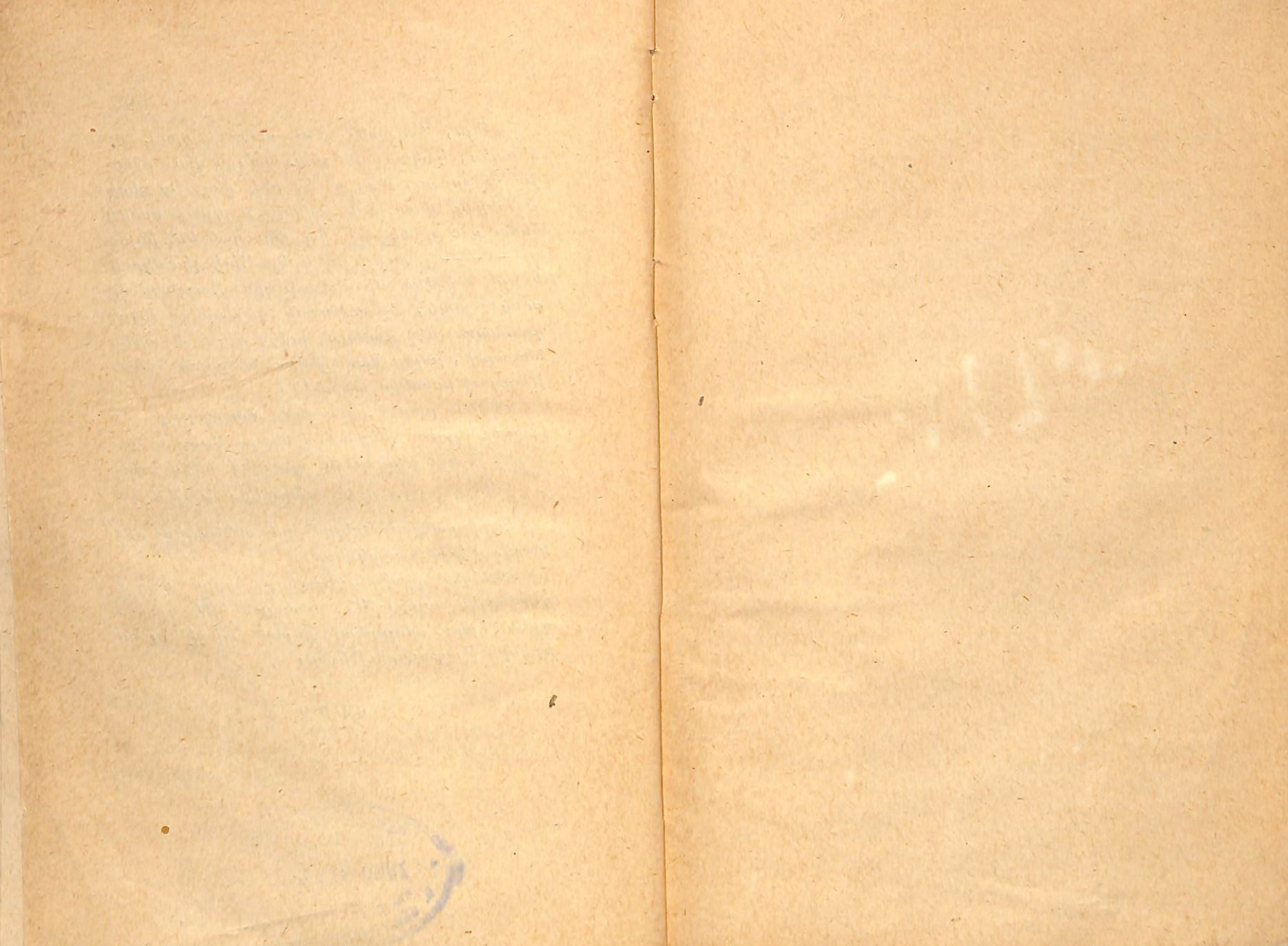
«Մնաս բարով, զաւակս: Հօրաքոյրդ — »
(Հայրդ չկրցաւ լինցնել, էտկար: Ես — Հօրաքոյրդ — կու գամ ու կը պատմեմ ամէն բան: «Յիշէնս Ուալէս»)

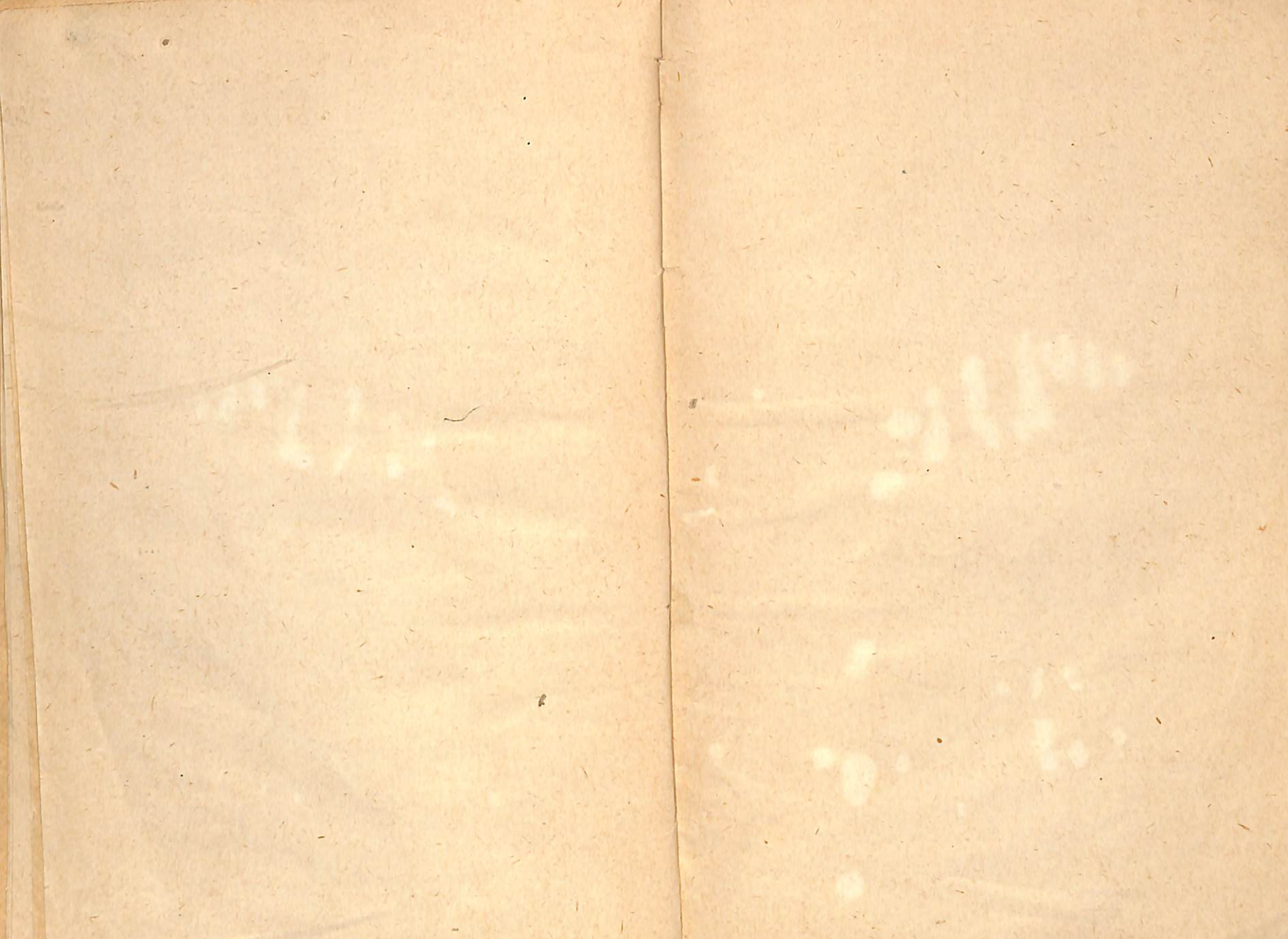
Հարիւրապետ Կրէյմը իր սենեակին մէջ կարգաց այս նամակները:

«Խեղճ պզտիկ: Արդեօք հայրը գտա՞ւ վերջապէս լոյսը: Ոհ, էտկար, եթէ գտաւ, դուն երկու մոլորեալ բերած պիտի ըլլաս երկնից թագաւորութիւնը:»

Վ Ե Ր Զ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0318270

7613